

פולחן האליילים

זוהי המוקפת אויבים חמושים מכל עבר, והנאלצת להיות נכונה בכל עת להגן על עצם קיומה — שתי כננות מאימות עליה.

הסכנה האחת היא היצונית: אובדן העליונות הצבאית.

איש השנה של תשכ"ח מוכיח כי סכנה זו רחוקה מאד. הוא מסמל את רמתו הטכנית של הלווחם הישראלי. יעבור זמן רב עד שהחברה הערבית תוכל להעמיד מולו לוחם בעל רמה דומה.

עליונות הלווחם הישראלי אינה מיקרית. היא נובעת מן הרמה הטכנית של החברה הישראלית, מטיב השכלתה,

פרוסיה: הגנרל הלמוס פון מולטקה

מגיבושה המדיני, ומגורמים רבים אחרים, שאת כולם גילם אריק רגב בגופו.

כל עוד לא יחדור הגשק הגרעיני למרחב, וכל עוד לא יהיה חוסר-איוון משועע בחימוש; כל עוד מתמודד בשר-הקרב אדם באדם, טייס בטייס, טאנקיסט בטאנקיסט — מובטחת העליונות הצבאית הישראלית.

הסכנה השנייה היא פנימית: ההתעייפות הנפשית מן המלחמה.

איש השנה של תשכ"ח מוכיח, כי גם סכנה זו רחוקה מאד. האדם הישראלי מתרגל להיות במצב מלחמתי. האיש של תשכ"ח, שקרא בכל יום בעיתונו של מיקרומיקוש, הטלתי-רמונים, הפגזות, חילופי-אש, מעצרים, מצוד ולכידת חבלנים, יכול היה להיזכר רק בתמיהה באיש של תשכ"ח, שמיקרים מעטים של חבלה והפגזה בגבול הסורי הוציאוהו מכיליו, עד כי המצב נראה לי בלתי-נסבל, וקמה הדרישה למלחמה כדי לחסלו.

לא היה קיים כל חשש כי בעתיד הנראה לעין יתעייף האדם הישראלי מן המלחמה.

החטא הקדמון: פולחן המלחמה

אלם דווקא מפני ששתי סכנות אלו לא היו קיימות, נוצרה סכנה שלישית, שהיא גלויה פחות, אך מסוכנת הרבה יותר לבריאותו של עם וכושרי-קיומו, בטוח ארוך. אומה החיה במתח מלחמתי יומיומי, שיש לה עליונות צבאית בלתי-מעוררת, ושאינה מתעייפת ממשומותיה ה-בטחוניות המתרחבות, אורב לפיתחה חטא קדמון:

הפיכת המלחמה עצמה נושא לפולחן.

זהו החטא הקרוי בלשון העמים "מיליטריזם" — להבדיל מן הגישה המאוונת של אומה בריאה לצבאה ולביטחונה.

פולחן אליילי זה, שנותנו כשנות התרבות האנושית. הוא דרם מדינות גדולות רבות יותר מאשר התבוסה הצבאית.

כי בעוד שהתבוסה נוטה להמריץ את המובס, במקום או במאחר, ולעוררו למאמץ-יתר בכל השטחים, משפיע הפולחן המלחמתי בכיוון ההפוך: ריכוז כל חיי-האומה במאמץ אחד, בעיקרו עקר ובזבזני.

הגישה הביטחונית הבריאה היא זו של אומה היודעת, כי

כל עוד הן שריונות במלחמה, ואובדנן בא להן ברגע שהן מסיימות את מלאכת הכיבוש...

לא התבוסה הרסה את ספארטה, אלא עצם פולחן-המלחמה. הוא הרס אותה — מבפנים.

פרוסיה: עם לבדד ישכון

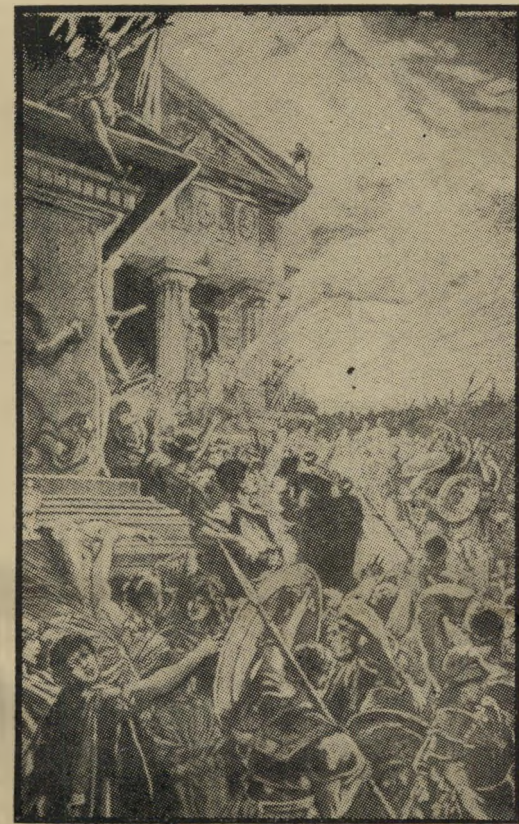
דוגמא המודרנית של פרוסיה מדגימה עוד יותר את סכנת הפולחן המלחמתי, המוריד עם שלם מפסו היסטוריים.

פרוסיה נולדה במעשה של התנהלות.

מכל רחבי גרמניה התקבצו אבירים, על-פי מתכונת שלמדו במדינת-הצלבים בארץ-ישראל, וכבשו אדמות במיד-רח. כך נשתלה החברה הנחלתית הפרוסית, שחיה על המחרשה והחרב באיור-ספר — שהפך במהרה לליבה של אירופה.

מה שנכבש בחרב, היה צפוי להשמדה בכוח החרב. פרוסיה, כמו גרמניה כולה, הפכה לשדה-קרב הטבעי של אירופה. צבאות זרים מצפון ומדרום, ממזרח וממערב, פקדו אותה חליפות, עשו בה שמות.

שום מכשול טבעי — ים או מידבר או הרים שגיאים — לא הגנו על גבולותיה. במקומו

ספרטה: הנצחון הגורלי על מסניה

הקיומה פרוסיה מכשול של אדם — צבא בלתי-מנוצח.

היא חישה צבא מפואר, שגילם את התכונות החיוביות של הקרבה עצמית, גבורה ומישמעת. הכל הסכימו שהחייל, המוכן להקריב את חייו למען הכלל, הוא האיש החשוב ביותר במדינה — מכיוון שהוא שאיפשר לכל האחרים לחיות ולפעול. כדברי החרוז הפרוסי: "החייל / הוא האדם הטוב במדינה".

מה שהיה כורח בתחילתו, הפך במהרה לפולחן. כל משאבי-המדינה הוקרבו לטובת הצבא.

הוגי-הדעות, הפילוסופים, המדינאים — כולם נכנעו ל-חיילים, סגדו להם ושרו את תהילתם. המדינה כולה, שהפכה אל-עליון, לא היתה אלא מיסגרת לצבא. בארצות אחרות יש למדינה צבא, אמר מיראבו הצרפתי, אבל בפרוסיה יש לצבא מדינה. כל נער פרוסי חלם משחר ילדותו להצטרף לגדודים המפוארים, להצטיין ולמות למען המולדת.

אחרי שהיתה זמן רב קורבן לשכניה, הפכה פרוסיה סכנה לקיומם, הילכה אימים על אירופה כולה, נשחית מכלה את זעמה פעם בשכן אחד ופעם באחר.

גדול המצביאים הפרוסיים, הלמוס פון-מולטקה, מנצחו של

(המשיך בעמוד 22)

קיום הביטחון הוא התנאי המוקדם לכל שאר מעשיה ו-הישיגה. אומה כזאת תקציב למשימה הביטחונית חלק סביר של משאביה הרוחניים והחומריים, תשלב את צבאה במקום הראוי לו בחיים הלאומיים, כשהקצין תופס את מקומו בצד המדען, המשורר, המהנדס, החקלאי והפילוסוף.

אומה כזאת רואה במלחמה רעה מוחלטת, שיש למנעה ככל שאפשר, ולסיימה במהרה כשאי-אפשר למנעה.

אומה כזאת תשים את השלום בראש מאוייה, לא רק כחזון מופשט, אלא גם כיעד מדיני. היא יודעת כי שום היגוש של החרב לבדה אינו ברי-קיימא.

פולחן-המלחמה מוביל את קורבנותיו בדרך ההפוכה. חסידו מתייחס אל החרב לא כאל רעה-שבהכרח, אלא כאל מכשיר-עבודה רצוי וחיובי.

הוא מטיף לאמונה כי בכוח החרב ניתן להשיג כל דבר, בנקל ובזול.

הוא מאמין, ביודעין או בלא-יודעין, כי המלחמה מטהרת את נפש-האומה. הוא רואה בנושא-החרב את האדם העליון, ובכל שאר חלקי האומה אברים נחותים.

פולחן-המלחמה הוא ספי-משכר שקל להש-תעבד לו, עם ההורס את קורבנו ומכיאיו אל אובדנו הבלתי-ימנע.

ספארטה: בגלל השטחים המוחזקים

בות הדוגמות בהיסטוריה לכוחו של פולחן-המלחמה לכבוש ולהשחית עמים חזקים ועטורית-הילה. שניים מן הבלטות בהן הן הדוגמות של ספארטה העתיקה ופרוסיה החדשה.

גדולתה ואסונה של ספארטה מקורם היה בכעיה של התנהלות.

במאה השמינית לפני הספירה לא הספיקה הקרקע של יוון לאוכלוסייה היוונית, שהתרחבה במהירה. רוב ערי-יוון מצאו את הפיתרון בהתיישבות מעבר-לים, ייסדו מוש-בות בחופים זרים.

בני-ספארטה לבדם הלכו בדרך אחרת: הם התנפלו על עם שכנ, בני מסניה, שהיו יוונים כמוהם, וגזלו את אדמתו.

במלחמה הראשונה, בת 16 שנים, ניצחה ספארטה ו-כבשה את אדמת מסניה. אך החזקת השטחים הכבושים היתה קשה יותר מכיבושים. בני-מסניה התקוממו נגד הספרטאים, והמלחמה השנייה, בת 30 השנה, היתה אכזרית הרבה יותר. היא שינתה את כל דמותה ואופייה של ספארטה, כי מאותה עת עמדה בפניה משימה מתמדת: לשעבד את בני השטחים המוחזקים, ולכבוש שטחים נוספים.

מאותה תקופה החלו הספארטאים לשעבד את כל חייהם לעניין אחד: המלחמה. הם כוננו חברה לדוגמה ששימשה מקור להשראתו של אלפטון, חברה שיוונית ודמוקרטית במידה רבה, שלא שמה את הדגש על מוצא אצילי או עושר חומרי, אלא אך ורק על טיב השרות למדינה.

כל בן-ספארטה שאף כל חייו להיות חייל. פסילתו ליחידה המוכשרת היתה קלון שאי-אפשר היה לשאת בו. הפחדן חי חיי-כלבים. ילדים חלשים הופקרו למוות. החיים התרכזו כולם סביב תכונות-הייסוד של חברה צבאית: חיי-צנע והסתפקות במועט, מישמעת, הקרבה עצמית ואומץ לב. הילד נלקח מהוריו בגיל שבע, ושרת בצבא-הקבע ובחיל-המילואים עד גיל 60. הוא חי חיי-קיבוץ, דאג לריבוי הטבעי כתובה לאומית, אך לא חי חיי-משפחה של מש.

כל השאר נגנז. התרבות שנבטתה בספארטה לפני כן, מתה.

לא ניתן לצעירים לעסוק באומנות, ואף לא בספורט לשמו. כל המאמצים הוקדשו למלחמה, לכיבושים נוספים, להת-פשוט בכוח החרב, לדיכוי הזולת. החברה כולה היתה מבוססת על העליונות המוחלטת של עם-אדונים על עם-הילידים, שעלה עליו בהרבה, במיספר, ושחי חיי-עבודה. כל בן-ספארטה בילה שנתיים בימי נעוריו בשרות-הביטחון, שתפקידו היה לרצוח ילדים מרדניים בשטחים המוחזקים, לענותם ולהטיל עליהם פחד-מוות ניצחי.

המדינה התנתקה מן העולם התרבותי והי-מיסחרי, חיה כולה במיבצר צבאי.

ספארטה חיה על החרב. היא נחלה ניצחונות מפוארים, אך מבחינה תרבותית ואנושית לא היתה אלא פגר חי. ברגע שנתקלה באויב בעל עליונות צבאית, נשברה ספארטה. אך עוד לפני כן הפתורה מבחינה מוסרית. עם ריבוי השטחים הכבושים שהיה עליה להחזיק בהם, גברה השחיתות של החיילים המפוארים, שהפכו לפתע מושלים צבאיים, והשם המהולל של ספארטה נמרח בכוכ של פרשות שחיתות ועריצות ללא-ספור.

את סיכום פרשת ספארטה כתב אריסטו הגדול: "אל להם לעמים להתאמן באמנות המלחמה במגמה לשעבד את שכניהם... היעד העליון של כל שיטה חברתית צריך להיות לעצב את המוסדות הצבאיים, כמו שאר מוסדותיה, לצורכי-הם של ימי-שלום... מדינות צבאיות מחזיקות מעמד רק